

הערות והשגות על הספר "משכיל אל דוד" (*)

הערות והשגות חכ"א מבני-ברק

א. בענין באין כאחת ביצירת רשויות (סימן א' הערה 9).
מה שהעיר בסי' א' הערה 9 אימת אומרים באין כאחת ואימת לא. לפי מה שמונח בזכרוננו [יסוד הדבר כנראה שמעתי מהג"ר... שליט"א] החלוק הוא, דמחיצה אינה יכולה לעמוד מחוץ לרשות, וע"כ אם במקום שכנגד המחיצה [דהיינו המקום שהמחיצה חוצצת כנגדו בפועל] נהיה רשה"י המוקף מכל רוחותיו ע"י הבאין כאחת. שפיר שייך לדון שלמקום הזה יש ד' מחיצות, וממילא גם למקום הב', וכ"א מסייע לחברתה. משא"כ במקום שהמקום שבו יושלמו הד' מחיצות הוא מקום שלא כנגד המחיצות. [וכצויר 6 בספרו] שהמקום האמצעי שהוא בעצמותו איננו מוקף אלא בד' פסין. ואף אם נרצה לשייכו לאחד מן החצרות [ההולכות מזרח מערב או צפון דרום], לא יהיו בו אלא ב' מחיצות. א"כ נמצא שאין כאן התחלת מקום המוקף ד' מחיצות, אלא דנימא באין כאחת לעשות שם מחיצה ועי"ז יהא אותו מקום מוקף בד' מחיצות דמיוניות גרידא זה לא אמרינן. וזהו כוונת החזו"א שם באות כ"א "דלא דיינינן בעומ"ר לעשות מחיצה אלא לעשות רשות".

תשובת המחבר: מש"כ בכוונת החזו"א סימן ס"ה ס"ק מ"ה אות כ"א נראה שכוונת החזו"א כאן מתבאר על פי מה שכתב בחזו"א סימן ק"ז ס"ק ה' בענין שני רחובות החוצים זה את זה, וזה לשונו שם: "ולא שייך עומד מרובה אא"כ יעשה רה"י לעצמו, אבל אם אינו עושה לעצמו, אינו עושה לאחרים ואע"ג דאם תאמר עומ"ר ברחוב ב' כדי לתקן דופן ג' לרחוב ג' ותהיה רה"י, יתקן אח"כ רחוב ב' שתהי' פתוחה לרה"י. מ"מ התחלת הנידון הוא לאחרים ולא לעצמו ולא שייך עומ"ר. ולכן לענ"ד אין צורך להכניס כוונות נוספות בדבריו.

תשובת החכם הנ"ל: הן הן הדברים המבוארים בחזו"א שם. אלא דהחזו"א שם מדבר על ג' מחיצות, וכאן מדובר על ג' מחיצות ופס. וזה לך האות, שמע"כ נשאר בקושיא ע"ד חזו"א שם (בסי' ב' אות ב' צויר 17) מה שהק' שם קושיא שניה ע"ד החזו"א, ולזה התייחסתי באות ה'.

(*) - לכל הערה הוספנו כותרת וכן ציון לאיזה קטע היא מתייחסת.

שינינו לפעמים את סדר ההערות והשמטנו תארים וכו'.

תגובת המחבר (במידה שישנה) מובאת בסוף ההערה.

ב. בענין סילוק צוה"פ החיצונית ע"י צוה"פ הפנימית (סימן א' ס"ק ח').

מש"כ בסי' א' סק"ח בד"ה וחכם אחד, לדמות לב' מחיצות לר"י. דומה שיש לחלק ביניהם דהכא הא איכא מחיצה. משא"כ בר"י ליכא מחיצה אלא שא"צ מחיצה יותר מב' רוחות. ומש"כ זכר לדבר מדין זרעים, לכאורה התם איכא סיבה חיובית המפקעת את היתר המחיצות משא"כ בבקעה דלכאורה הוה רק חסרון מחיצות¹. ומש"כ מע"כ עוד להרויח לעשות צוה"פ הפנימיות רק של עומ"ר, לא הבנתי. דהא זה לכאורה פשוט דאם יהא סביב לבקעה רה"י המוקפות מג' רוחותיהם במחיצות גמורות ולצד הבקעה יהא צוה"פ לכאורה ודאי הבקעה מותרת. וא"כ ע"כ שהפקוק היה שרה"י הנעשה ע"י צוה"פ א"י לגדור את הבקעה. וא"כ מה הרויח ע"י עצתו². [ומדבריו בספרו משמע דזה הוה פשיטא ליה דשייך מיגו על הצוה"פ החיצונית וכל הנדון הוא רק כמש"כ וז"ל: שכיון שקבעו חכמים שבבקעה לא מהני צוה"פ מד' רוחות והצריכו מחיצות של ממש שוב לא מהני היקף של רה"י... והיינו דאע"פ דצוה"פ המועלת במקומה מהני בתורת מיגו על הבקעה, אבל רה"י המקפת לא יהני. ולא הבנתי]. וזה א"א לומר שהמחיצות הקטנות שבצדי השטחים הקטנים ישפיעו על השטח הגדול דהם אינם כלום ביחס אליו. וע"כ ג"כ דומה דליכא ראייה מד' החזו"א המצויין שם דהתם הרה"י סותם.

תשובת המחבר: 1. החילוק שכתבת בין שתי מחיצות לר"י לבין נידון דידן הוא נכון ויש לו סימוכין מדברי החזו"א בסימן ע"ד סוף ס"ק ז', בענין העמיד לחי דמהני לגבי אמצע הפילוש. ומה שכתבת לחלק בין זרעים לבין נידון דידן צדקת, ובאמת הוי רק זכר לדבר. (ובהיותי בענין זה אעיר מה שנתעוררתי בתל שיש בו יותר מבין סאתיים שלא הוקף לדירה, ואח"כ הוקף סביב לדירה בגדר רחוקה ממנו מבחוץ, אי מהני. דאם הוקף רק לאורך 10 אמות מבחוץ, משמע דלא מהני, ורק מבפנים מהני, אבל בהוקף כולו מבחוץ דלמא אמרינן דל מהכא מחיצות פנימיות שהרי אין צורך בהם כלל ודו"ק. ואם ננקוט דלא מהני מחיצות חיצוניות כהאי גוונא א"כ תל הנמצא בתוך היקף צוה"פ של העיר או של מחנה צבא לא הותר הטלטול בו. וזה מצוי בשכונות בירושלים שמיישרים שטחים לבנין ושופכים סוללות עפר וחוצבים וכו', כך שנוצר תל ועליו בונים בנינים. וקשה לומר שיש כאן היקף על מנת לדור אח"כ שהרי אין דעת הפועלים על מחיצות אלא על יישור השטח, והסוללות נעשות ממילא, ואם כי בדרך כלל ה"תל" פרוץ לשאר העיר על ידי כביש שאינו תלול. אבל יש מקומות שאין כביש, אלא מדרגות בלבד ודין המדרגות לכאורה כמחיצה כיון שאין ברוחב מדרגה ד' טפחים בדרך כלל, ויש בהם שפוע כשעור תל המתלקט י' מתוך ד', וכל זה חדש בעיני וצ"ב.) 2. בציור של בקעה המוקפת מחיצות חיצוניות גמורות והיא רה"י גמורה גם ללא סיוע

המחיצות הפנימיות פשיטא דאמרין דל מהכא מחיצות פנימיות ולא שייך כלל סילוק. אבל בציור דידן אין למחיצות החיצוניות כוח להתיר את הבקעה אלא בשיתוף הפנימיות, ואם כן ליכא למימר דל מהכא מחיצות פנימיות, ולכן שייך קצת לומר סברת סילוק המחיצות החיצוניות ע"י הפנימיות ואת זאת רציתי להרויח. ומה שכתבתי בשם החכם הנ"ל "שוב לא מהני היקף של רה"י". היינו לבתר דאמרין סילוק של צוה"פ החיצוניות. שוב לא מהני היקף צוה"פ הפנימיות או היקף של רשויות היחיד שמסביב. שהרי עליהם לא שייך סברת מיגו. תשובת החכם הנ"ל שנית: דומה שהוא חידוש גדול לומר כן. שדבר הגודר בעצם סולק ע"י מחיצה חלשה יותר (לגדור השטח הפנימי) וישאר כגדור רק במחיצה החלשה. דאין זה סוכה הצריכה דפנות סמוכות לסכך.

ג. בענין "אמצע הפילוש" לדעת החזו"א (סימן א' סוף ס"ק ג').

ולעצם הדבר שקבע בסוף ס"ק ג' דכיון שטעמו של החזו"א מפורש בדבריו באר היטיב אין שום מקום לחלק וכו'. דברים אלו אינם מובנים. דהלא זהו הנדון מה הגדר שיקבע על זה שם מחיצה שלישית ולא מחיצה שניה. ואם כי דישנם רשויות שאין נפק"מ, מ"מ עדיין יש לדון ברשות שיש נפק"מ, ואם סתמיות הדברים שנקרא מחיצה ג' הוא אחר ב' מחיצות הארוכות - וכמו שמסתבר כך - אין כל הוכחה מסתימת הדברים. וכאן שמע"כ הוא המחדש דומה שעליו להביא ראיה.

תשובת המחבר: מקור הדברים בחזו"א סימן ע' ס"ק י"ג וז"ל שם "ונראה דלענין ביטול מתורת פתח לא חשיב האי דהוי בחוצות ירושלים כצוה"פ מד' רוחות אלא כצוה"ל לדופן ג' של ב' דפנות זה כנגד זה וכו'". וכוונתו לענ"ד למה שבאר שם בס"ק י"ד שצריך לחול על צוה"ש של פתח של כניסה ויציאה לרשות מוקף, וכיון שפתחא מד' רוחות לא עבדי אינשי. לכן אין כאן תורת פתח ולא דמי לצוה"ל לענין כלאים ע"ש היטב. אבל כאשר יש שתי דפנות זה כנגד זה יש לצוה"ל תורת פתח במקומו "בסוף המבוי בין שתי הדפנות".

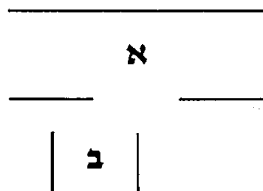
א"כ נראה לענ"ד שאין בחזו"א שום רמז שהדבר תלוי באורך שתי הדפנות העומדות זכנ"ז שהרי כדי לעשות תורת פתח של כניסה ויציאה מה נפק"מ באורך המחיצות?

תשובת החכם הנ"ל שנית: אף לפי מה שביאר מע"כ שהגדרה היא שצריך שיחול שם של פתח של כניסה ויציאה לרשות מוקף. קשה לומר שב' מחיצות של ד"ט אכן נותנים שם זה, בזמן שהאורך הוא פי כמה. ואף אם לא נגדיר את זאת ברוב ומיעוט, יש לנו עוד הגדרה בד' הראשונים שירגיש עצמו בתוך המחיצות. תשובת המחבר שנית: ירגיש עצמו בתוך המחיצות זהו ענין של מרחק ראיה, וגם לזה לא חוששים כיום בעירובין בעיר גדולה.

ד. בענין צוה"פ באויר (סימן א' ציור 10)

כפי הנראה מדבריו בסי' א' ציור 10 דפשיטא ליה דאומרינ עומ"ר של מחיצות לאמצע צוה"פ. וצ"ע מד' החזו"א סי' ע' ס"ק כ"א בא"ד...יתכשר מדין לבוד או בעומ"ר, נראה שזה אינו... וכפי הבנתי טעמו של החזו"א הוא שרה"י לשבת אינו חבור של ד' מחיצות גרידא אלא ד' מחיצות הגודרות את הרשות. וע"כ כל שאין הצוה"פ נראית לפניו מן הרשות באופן הכשר - דהיינו ב' לחיים הממעטין מחלל הפתח ומשקוף - ליכא כאן רה"י.

וכן שמעתי מהר"ר... בשם הר"ר... שאין אומרינ עומ"ר לאמצע צוה"פ. [ואף אם צדו השני של הצוה"פ יהא רה"י נמי יש לדון בזה. אא"כ נימא דב' רה"י הסמוכין אפשר לומר עומ"ר מרה"י ב' אף אל הפרוץ שמן העומ"ר א' כגון זה



והיינו דנימא דרה"י הגדור דינו כסתום ממש אף ביחס לרה"י הב'. ואפשר דבצוה"פ עדיף יותר אבל עדיין לכאורא אינו מוכרע. אך מחכ"א שמעתי באופן זה האחרון דמסתבר דמותר.]

תשובת המחבר: בחזו"א סימן ע' ס"ק כ"א לא כתוב שאין אומרים עומ"ר לאמצע צוה"פ בתור סברא עצמית אלא טעמו משום שצוה"פ באויר פסולה. ובהסבר הדבר משמע בחזו"א שם ס"ק י"ד שאין זה חסרון כללי במחיצות אלא הוא חסרון פרטי בשם "פתח". דבעינן פתח של רשות מוקף ומגודר. (וכ"ז לענין שבת ולא לענין כלאים.) ובמכתב המובא בחזו"א הל' שביעית סוף סימן כ"ז בענין חלוקת שדה יותר מב"ס ע"י צוה"פ משמע שאם צוה"פ מחוברת למחיצת ד' אמות סגי בזה לסלק חסרון של צוה"פ באויר (כ"כ בשונה הלכות שנ"ח סעיף ד'). ובהסבר הדבר נראה ששם פתח" תלוי בכך אם הוא פתח של כניסה בתוך מחיצה אע"פ שאין המחיצה מקפת את כל הרשות, וכדי ליישב זאת עם דברי החזו"א בסימן ע' ס"ק י"ד, י"ל ששם מיירי ברוח שכולו צוה"פ ואין שם מחיצה כלל, או נימא שחזו"א במכתב הנ"ל חזר בו, ולכאורה המכתב משנותיו המאוחרות¹, ואין לחלק ולומר שחלוקת שדה ב"ס דמיא לכלאים א"כ מדוע הצריך בחזו"א מחיצת ד' אמות?

ולענין ציור 10 בסימן א' בספרי, כבר הערתי שם בהערה 10 עמ' 32 שיש כאן בעיה של צוה"פ באויר. אלא שדנתי להקל משום שכל צוה"פ מחוברת זו לזו וסגורות במעגל.

ואע"פ שתחילה אנו דנים על כל "מבוי" בפני עצמו אבל בסופו הכל נותר. א"כ י"ל כאן סברת באין כאחד² וכעין זה יש בחזו"א סימן ע' ס"ק י"ד בענין צוה"פ באויר עי"ש. ועוד יש לדון שהרי לצוה"פ במעגל יש לה שם צוה"פ לפחות מדאורייתא. א"כ יתכן שבוזה סגי שלא יהא כאן חסרון של צוה"פ באויר לגבי מבואות העיר.³

תשובת החכם הנ"ל שנית: 1. הקשה אם חלוקת ב"ס דמיא לכלאיים א"כ אמאי הצריך מחיצה ד"א. ומכאן זה ר"ל שהחזו"א חזר והכשיר. ההיפך הוא הנכון דכנראה יש כאן חזרה והוא פקפוק על צוה"פ באויר לענין כלאיים. יעוי' חזו"א כלאים סי' י"א ס"ק ח' ד"ה נקטינן, ובקיצור הל' כלאים אות ה'.

2. שם מש"כ וכעין זה יש בחזו"א סי' ע' ס"ק י"ד, אינו ענין לשם דשם כל הצוה"פ היא צוה"פ של הרשות שאנו דנים עליה, וזהו הקובע.

3. מש"כ לצרף רשות דאורייתא למחיצה רביעית של רשות דרבנן הוא המצאה ואינו מוכרח. אך גם מע"כ לא החליט הדבר. וגם לא יתורץ בזה על סי' ד' ציור 26.

ה. בענין עומד מרובה ברחובות של עיר (סימן ב' ציור 17).

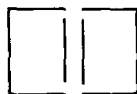
מה שהקשה מע"כ בסי' ב' ציור 17 דומה שמיושב להנ"ל אות א'. מחיצות 1234567

תשובת המחבר: לא ברירא לי שהרי אם "נוציא" את האיזור הפנימי ודאי יש כאן היקף מעליא של עומ"ר, א"כ במאי נגרע ההיקף כאשר "הכנסנו" חזרה את האיזור הפנימי?

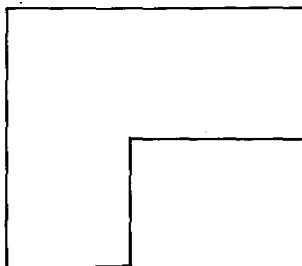
תשובת החכם הנ"ל שנית: תמיהני האיך אפשר "להוציא" ולהתעלם מדברים קיימים.

ו. בענין מבוי שיהא נותר ע"י עומ"ר של החצרות (סימן ב' ס"ק ה).

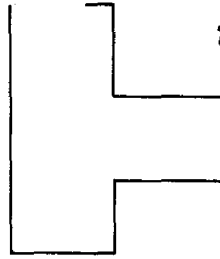
ומה שהקשה מע"כ בסי' ב' סק"ה ע"ד החזו"א דכל מבוי יהא מותר בעומ"ר ע"י פתחי החצרות. שמעתי פעם מהר"ר... בשם ה"ר... דיש חילוקים בדינים אלו. וכמדומה שאמר שאם יש עומ"ר המכריע להיכן הוא שייך א"א למושכו לצד אחר. ולפי"ז יצא דכזה



כיון דהדפנות החיצונות אין להם הכרעה מצד עצמן להיכן למושכן, לא אתי עומ"ר של הדופן הפנימית ומסלקן. או בכזה



נמי אין הכרעה על הדפנות הפנימיות. או כזה



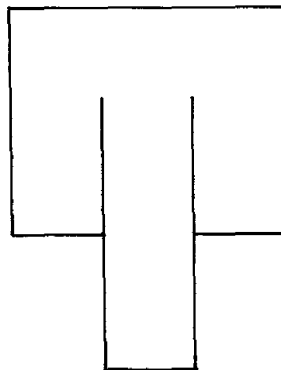
אין הכרעה מצד דפנות המבוי הקטן להיכן למשכן. משא"כ כזה



יש כאן הכרעה שהוא שייך להחצר וא"א למושכן להמבוי¹. ולכאורא ל"ק אמאי לא ת' החזו"א כה"ג גבי ירושלים. דמבואות אין דרכם להיות פתוחין לרה"י בצורה כזו. משא"כ חצרות למבוי. ומה שציין לד' החזו"א סי' ס"ה ס"ק מ"ז התם לכאורא הציור הוא כזה² [ואף מע"כ מסתמא לא כיון לציין הציור].



תשובת המחבר: 1. קשה לי מרש"י עירובין צ"ב ע"ב שכתב דוקא אם הוה גיפופיה עד הסוף הוי סילוק. ולא סגי בעומ"ר וכמו שדקדק מדבריו בחזו"א סימן ס"ז ס"ק כ"ד. והרי גם שם יש הכרעה כנ"ל, כזה:
2. ההערה נכונה.



ז. בענין מזוזות צריך שיסתמו את הפתח (סימן ג' ס"ק ב').

מש"כ מע"כ בסי' ג' סק"ב ד"ה אך זה אינו, וכמש"כ החזו"א בסי' ע' וכו'. לכאורא התם הגדון הוא אויר שלפני הפתח, אבל המזוזות צריכין שיסתמו כנגדן דאלה אין עליהם שם מזוזות כלל וכמבואר בחזו"א סי' פ"ו סק"ה ובעוד מקומות. דהמזוזות צריכין שימעטו מחלל הפתח כמש"כ בסי' קי"א סק"ה¹.

א"ח"ח 1234567

והחזו"א בסי' ע' התם הפי' שהמזוזות גודרות את האויר שלפני המחיצה ודהמחיצה אינה כלום לענין שבת והמקום עדיין פתוח, ומקום המחיצה אינו חשוב לעצמו דנימא דבמקומו אינו סותם וע"כ לא מהני שיסתום מאחורי המחיצה. כן שמעתי הבאור מחכ"א². משא"כ בגדון דהמקו"ח לפי מה שצייר איכא כאן נדון חדש דנימא שאינם ממעטין מחלל הפתח. אם כי יתכן שפיר דבג"ט סגי, דאז מצטרף הך שטח עם שאר המבוי ומקרי שגודר ברוח רביעית [ומצינו כן לענין לחי דמבוי שרצפו בלחיים אי איכא ג"ט ביניהם שפ"ד ומותר עד הלחי החיצון ולא בעינן סמוך ללחי שיעור מבוי או לכה"פ ד"ט]. אבל דמיונו לההיא דהחזו"א לא הבנתי.

תשובת המחבר: 1. נראה שכוונת החזו"א דוקא אם המזוזות צמודות ממש לכותל המבוי, אבל אם מרחיקם מכתלי המבוי כלפי חוץ אזי אינם נחשבים כהמשך כתלי המבוי ואזי ניכרת סתימתן במקומה ובוזה סגי; כן משמע בחזו"א סימן פ"ה ס"ק ה', א"כ גם בנידון דידן סגי במה שסתימתן ניכרת במקומה.

2. הבאור הזה מתאים למה שכתב החזו"א בתחילה וז"ל "דכיון שפרמ"ר, נראה דלא חשיב הפס מחיצה לענין זה וכו'". אבל לאחר מכן כתב החזו"א וז"ל "ואפשר שאין צריך אויר כלל בכל רוחב צו"ה אלא כל שנשאר ד"ט חלל וקנה עליון מונח על משקפים אף שלפני המשקפים סתום שפיר הוי צו"ה". הרי להדיא דאף שחשיב כסתום מהני¹.

תשובת החכם הנ"ל שנית: 1. מש"כ בד' החזו"א סי' ע' ס"ק י"ט שיש שם ב' סברות. בפשטות אינו מדבר שהוא עומ"ר של כל פתח הרשות דא"כ תפ"ל משום עצם המחיצה אלא שהצוה"פ הוא עומ"ר של הרשות והמחיצה הוא עומ"ר של הצוה"פ. כן שמעתי מאותו חכם.

ח. בענין צוה"פ העוברת מעל צוה"פ (סימן ג' אות ד')

מש"כ בסימן ג' אות ד' מענין השמועה המובאת בשונה הלכות בשם החזו"א מענין צוה"פ העוברת מעל צוה"פ. ג"א עמדתי על החילוק שחלק שם. אמנם עדיין אינו משביע, כיון שמקור שמועה זה [מפי הגר"ח קנייבסקי] חדא ממתעסק בתיקוני מחיצות לשבת שאמר לו החזו"א כך, ואידך מהל' כלאיים וערלה להרב קלמן כהנא משנת תש"ה. ושם הא מיירי בעניני כלאיים דסגי במחיצה אחת, אע"פ שיתכן שנאמר לו רק

שיש להזהר בזה כי לפעמים יוכל לצאת קלוקל, מ"מ צ"ע. וזוהי שנשמט במהדורות הבאות אמרו המשערים שכיון שלא מצא מקור לזה או שפקפקו לו ע"ז סבר שמא לא הבין כראוי. ושמו באמת הן הן הדברים, וצ"ב.

ט. בענין חריץ העובר מתחת צוה"פ (סימן ג' אות ה').

ובענין מש"כ מע"כ ליישב לבנות ולחדש בסי' ג' אות ה' מענין חריץ המוזכר בחזו"א, הנה לפי הבנתי את ד' מע"כ באר בטעם הדבר, דהצוה"פ בעצמה שמה עליה אף בתוך החריץ אלא דאיכא חסרון דנפרץ במלואו.

ויש להקשות דאי משום נפרץ במלואו גרידא הו"ל להמשקוף להוריד הך חסרון. דיעוין בחזו"א סי' ס"ז ס"ק כ"ג כ"ד ושדן מה דין תוך חלל הצוה"פ, ומצדד להתיר. ולבסוף מסיים. דאף אם נפרש דעת הראשונים לאסור תחת צוה"פ... והלכך כיון שבין הפצימין הוה פרוץ במלואו אסור מתקנת לחי. ומיהו אי הניח הקנה לסוף הפצימין מותר עד הקנה שהרי ניכר המחיצה עד הקנה... מבואר לכאורא בדבריו דבמקום שיש כאן שם מזוזה ומשקוף ובענין להתיר דין דפרוץ במלואו סגי במשקוף. וא"כ ה"נ בחריץ אי כלפי תוך החריץ יש כאן שם משקוף המונח על מזוזות לא הוה דין דפרוץ במלואו, אלא ע"כ דחסר שם מזוזות כלל, וא"כ נמצא דחלק מן המשקוף אין לו מזוזות וודמי קצת למשקוף שהרוח מבליט את אמצעו לחוץ מבין הקנים. אם התם סיבת הפסול משום שכל המשקוף צריך להיות לו מזוזה מתחתיו. וא"כ כדי ליישב את פי' מע"כ בד' החזו"א נצטרך לילך עוד שלב ולומר שאין לו שם משקוף במקומו אבל מ"מ לענין שאר חלקיו ולגבי השטח כנגדו מרחוק אית ליה שם משקוף. (ודיני מחצלת המוזכרים בחזו"א אין חסרון בעצם המשקוף אלא דין חלל הפתח או חלל שלפני הפתח). ודומה שזהו חידוש גדול. ומה גם שפירושו עדיין לא יישב את לשון החזו"א לגמרי. וכמו שהעיר בספרו. (ומש"כ והמבוי נותר בגדודי החריץ הוא קשה דהלא הם סיבת האיסור ולא שהם סיבת ההיתר.) ושמו כוונת החזו"א לדון את ב' הלחיים של צוה"פ כלחיים גרידא וגדודי החריץ כפס החולק את המבוי לארכו ואז א"צ יותר צוה"פ, אך עדיין חסר ב' תנאים: א. שהחריץ יכנס במבוי במשך ד"א. ב. שלא יהא בין החריץ לכותל המבוי יותר מ'. וצ"ת. אמנם לקבוע מכח ד' חזו"א אלו חידוש גדול לדינא צ"ע.

תשובת המחבר: מה שהקשת מדברי החזו"א סימן ס"ז ס"ק כ"ג כ"ד בענין הפצימין. נלע"ד דלא קשה. דמדברי החזו"א שם משמע שמעיקר הדין היינו צריכים להתיר בין הפצימים בכל גווני, אלא מתקנת לחי וקורה הוא וכו', היינו שמשום חסרון היכירא החמירו לאיסור בין הפצימין, וכאשר מניח קנה דק בסוף הפצימין סגי בכך. אבל בנדון דידן של סילוק קנה צוה"פ ביחס לחריץ עצמו אין כאן חסרון של היכירא גרידא אלא חסרון מעיקר הדין שהחריץ פרוץ במלואו ואין לו כלל קני צוה"פ. ולכן לא סגי בהיכירא של קנה עליו.

תשובת החכם הנ"ל שנית: הוא אשר דברתי, וע"כ קשה לומר מש"כ מע"כ בספרו אחר ואין לתמוה...די"ל... שיש כאן רק חסרון של פרוץ במלואו. יעוי' מכתב הקודם. אלא דמע"כ לשיטתיה אזיל.

י. בענין טעות בציור בספר שונה הלכות (סימן ג' אות ו')

ומש"כ סימן ג' אות ו' שהציור בשונה הלכות הוא טעות, יישר כוחו.

יא. בענין פי תקרה ע"י צרוף (סימן ד' ציור 6)

מש"כ מע"כ בסי' ד' ציור 6 בד' החזו"א. כמדומה דבד' החזו"א הפירוש שאף בין נקודות ב-ג אומרים פ"ת, ולא נחית בההיא תשובה לחדש דאפשר לצרף ב' חלקי פ"ת באותו רוח אף שאין נוגעין זב"ז וביניהם ישאר פתח, ומיושב מה שהק' בהערה 2. ומה שהקשה הא ליכא ד"א. י"ל דד"ט מיהא איכא, יעויין חזו"א ק"ז סס"ק י"ג.

יב. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' ציור 10)

מש"כ לחדש בסי' ד' ציור 10, לפי מה שהורגלנו ע"פ ת"ח כאן, ציור זה הוא מהפשוטים יותר להתיר, דקו ב-ח נחשב כעובי המחיצה א-ב ושפיר מתיר כנגדו. ואה"נ דשטח ב' ח' ה' ד' ישאר אסור. ובדבר הקושיא הלא מעכ"ת עצמו כתב שדן בכמה אנפין. ואי מיני הוו בעו לה הוא אמינא דדין סתימת רשויות הוא דין ברור יותר מהא דס"ק ל"ו וע"כ במקום דאפשר נקט מהך.

תשובת המחבר: מש"כ שהקו ב-ח נחשב כעובי המחיצה א-ב אם כי בסברא נראה לומר כן, אבל לפ"ז לא מובן מדוע לא כתב כן החזו"א בציור מ"ט (ציור 8 בספרי). ואולי ציור 10 עדיף בזה, שקו ד-ה נמשך עד מול נקודה ב, אך זה שייך לומר גם בציור מ"ח בחזו"א. ובכ"ז משמע שהחזו"א לא אתא עלה מדין עובי המחיצה.

יג. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' אות ז')

סי' ד' אות ז', נסתפק מע"כ אי להבה"ל מותר רק כשהמחיצה עומדת בתוך חלל המחיצות משא"כ בחוץ. להנ"ל באות י"ב פשוט יותר להתיר בציור 2 שאנו רואין את הגפופיו כעובי מחיצות צפון ודרום ועומ"ר עד רוח מזרח. משא"כ בציור 1 דזה ליכא.

ויש מקום לומר דציור 1 אינו מותר רק ברוח רביעית שא"צ אלא שלא יהא פרוץ במלואו או יותר מי', וע"כ סגי בלא חיבור למחיצות וי"ל"ע בד' הבה"ל אי אין סתירה לזה מקרפף יותר מב"ס שכבר יש ברוח ד' רק ב לחיים]. ועפ"ז איכא חלוק בין ציור 12 ל-12, [ואף דינא דבאין כאחת לא מצאתי לע"ע אלא בציור שלכה"פ אחד מן הרשויות אית ליה ג' מחיצות ופס ד' מרחוק ממנו ברשות הב', או שיש לו מחיצות ברשות הב' כנגדו ופס ד' בראשו, משא"כ בציור 12 אם אין מה שיחבר בין קטעי המחיצה חסר תנאי זה. ויש מקום לומר דאף באין כאחת לא יהני].
ומה שהקשה באות ט"ו אפשר דהתם סגי בלא סתימת רשויות אלא כדין רוח ד' וכנ"ל. אך דומה ששמעתי מהג"ר... להתיר במחיצה מרוסקת אף בשאר רוחות דצורת הריסוק נותן לו צורה כמחיצה אלכסונית, אך איני זוכר באיזה אופן בדיוק.
שו"ר שגם מעכ"ת עמד על חלק מהנ"ל באות י"ט.

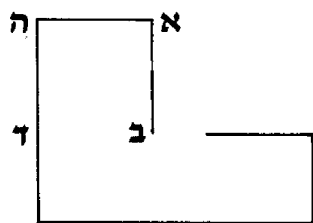
יד. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' אות י"ד)

מה שהק' באות י"ד. להנ"ל באות י"ג ל"ק. אמנם באמת נראה דהחזו"א כתב שם לענין שמצטרף כל העומד לעשות עומ"ר, והיינו לצרף עומד במקום זה לפרוץ שבמקום הב'. ואפשר שזה רק כשיש חבור ביניהם שאפשר לראותו כעובי הכותל והצרתו.

טו. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' ציור 17)

במש"כ ציור 17 צ"ע אמאי ליכא אתי אוריא ומבטל להקנה, דהכא לא הוה אוריא דעלמא.

תשובת המחבר: אם נימא כאן אתי אוריא דהאי גיסא וכו' א"כ גם בציור כזה: יש לומר כן, שהרי עובי הדופן א-ב אינו עדיף מקנה בנקודה ב'. וכמ"ש בחזו"א ס"ט ס"ק ח'. וכאן ליכא למימר דהוי אוריא דעלמא לפי הריצב"א. אלא צ"ל כיון שיש כאן שטח מוקף ג' מחיצות ד-ה - א-ב חשיב כסתום ושוב אמרינן באין כאחד. א"כ גם בציור 17 נוכל לומר כן. אמנם בציור 16 לא אמרינן באין כאחד כיון שאין ניכר כלל שהרשות סגורה וכמ"ש בספרי. כנלע"ד.



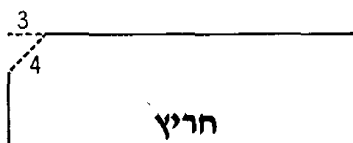
תשובת החכם הנ"ל שנית: הצדק עם מע"כ.

טז. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' אות י"ז)

ומה שהקשה מעכ"ת בסי' ד' אות י"ז. לגודל הקושיא, נראה דיש לפרש דברי החזו"א דקודם מיירי דהחריץ עצמו מוקף אלא שלמעלה מי"ט חדל זקיפתו ויש שם שטח מישור ואח"כ יש כותל, דאז הדין הוא כמש"כ שם. ויעוין בדבריו שאין זה דוחק גדול אלא דלא קאי אלפניו, אלא חוזר אלפני פניו - וזהו מה שמסיים אח"כ דלפעמים עצם החריץ נהיה כרמלית בשינוי קל כאן שהוא פרוץ למישור והמישור נמי פרוץ. וא"ת ישלים מחיצות המישור את פרצת החריץ. י"ל דמיירי שהק"ז מכוונים זכנ"ז ואין מה שישלים.

עוד נראה דאף מחיצה הרחוקה המשלמת צריך שיהא ד"ט ממנה כנגד הרשות ובלא"ה לא וא"כ שפיר משכח"ל בפרצה בק"ז כזה דליכא ברוח מזרחית פרצה ד"ט. ויל"ע.

מזרח



יז. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' ציור 22)

ציור 22 לענ"ד לא עדיף.

תשובת המחבר: לא ברירא מדוע אינו עדיף.

יח. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' אות כ')

מש"כ מע"כ באות כ' דמסתבר דלא יועיל ברוח צפון. לכאורא אם הוא רוח רביעית לא איכפת לן. דהא בנעץ קנה וחלק הפתח לב' היה מועיל אילולי דאתי אוירא. והכא אויר של צד ב' דהפס הוה אוירא בעלמא. ויל"ע.

תשובת המחבר: לכאורה אם נדון את צלע צפון בכוון אלכסון אז לא מיקרי אוירא דעלמא שהרי גם הכוון של ה"אוירא" נידון באלכסון.

יט. בענין אין עומ"ר עושה עומ"ר (סימן ד' אות כ"א)

מש"כ באות כ"א דאין עומ"ר עושה עומ"ר, מסתמא לא נעלם ממעכ"ת המעלותא דהכא ע"י העומ"ר נהיה רה"י ועדיף. אלא דלא הוה פסיקא ליה.

כ. בענין צרוף מחיצות (סימן ד' ציור 26)

מש"כ מע"כ סי' ד' ציור 26, אינו כן למש"כ לעיל אות ד'.

תשובת המחבר: עיין במה שכתוב בהערה ד' ובהערה ז' לעיל.

כא. מהיכן מודדים גובה י' במחיצה (סימן ו' הערה 10)

מש"כ מע"כ בסי' ו' הערה 10, לענ"ד הוא חידוש גדול, ודומה דמהא דיליף בגמ' דין מחיצת עשרה מהא דרשות הארץ הוא י"ט [מהא דארון ט' וכפורת טפח וכו', יעוין סוכה]. יותר מובן דכל רשות הארץ צריך להיות גדור. ואף אי למסקנא הוה הללמ"מ מ"מ אין נראה דיהא נפק"מ. ומה שנסתייע מע"כ בכח קושיא ממבוי שמדרונו לתוכו. דומה דהתם ודאי א"צ להגביה המחיצה יותר, דפני התל נדון כפני הכותל וקרקע ידיה הוא הקרקע הסמוכה לתל, יעוין חזו"א סי' ק"ח סק"ט ד"ה ועיקר.

תשובת המחבר: מה שכתבת לדחות את הראיה ממבוי שמדרונו לתוכו, נכון הוא שפני המדרון נחשב ככותל זקוף ולכן גם האויר הסמוך לשפתו העליונה של המדרון גדור, על ידי המדרון שגובהו י', אבל קשה לומר שהאויר שעל גבי המדרון גדור מצידו על ידי הכותל המתחבר למדרון, כיון שכל גובהו שם מתמעט והולך, ואין בו י' טפחים, ואין סברא לצרף את מה שמשוקע בקרקע, וגם אין סברא למדוד את ה-י' טפחים באלכסון.

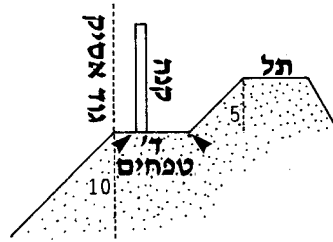
תשובת החכם הנ"ל שנית: אי מדידי הוו בעי הוה אמינא שמודדין באלכסון (וכמו שמיקרי אויר של הקרקע שתחתיו באלכסון).

כב. בענין סילוק קני צוה"פ ע"י תל מתלקט (סימן ו' אות י')

מש"כ סי' ו' אות י'. וגם שלא יעמיד אותם למטה מעשרה טפחים מגובה שפת התל, משמע דפחות מ' אף שהתל גבוה י' לא איכפת לן. וצ"ע אי אין אומרין גוד אסיק דהתל ויסלק את הצוה"פ. אא"כ נימא דבמקום שהקנה עומד הוא קוטע את התל באמצעו. ואף שהתל מב' צדיו אומרין גוד אסיק מ"מ לבוד ליכא בגוד אסיק, ועומ"ר אין עושה סילוק. וצ"ע. וכל כי הנך חדושי הו"ל למר לפרושי לן.

תשובת המחבר: לכאורה אמרינן גוד אסיק בכוון אנכי ולא בכוון שפוע התל. כ"כ החזו"א בסימו ע"א ס"ק ו' ולכן מכיון שהקנה עומד על שטח של ד' על ד' טפחים וכמ"ש

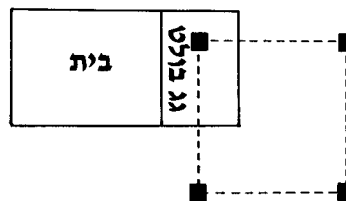
שם בספרי (מטעם אחר) א"כ המחיצה של המדרון מופסקת במקום עמידת הקנה, וליכא לבוד ביותר מג' טפחים.



כג. בענין קנה צוה"פ המסולק ע"י פי תקרה (סימן ו' ציור ל"א)

מש"כ סי' ו' ציור ל"א מענין קנה צוה"פ העומד מתחת פ"ת ודן להכשיר מצד שהפ"ת עשה מחיצה רק כלפי פנים, ג"א נסתפקתי בסברא זו. אמנם בפ' כל גנות איתא (צ"ג, א') בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה גפנים כאן מותר לזרוע כאן. ומשמע דאין חילוק היכן הגפנים, ולא הוה כקטנה שנפרצה לגדולה דגפנים בגדולה אסור לזרוע את הקטנה¹. ולכאורא החילוק דאמנם לתנאי שיש על התקרה שם מחיצה בעינן שיגדור כלפי פנים, אבל אחר שהוא גודר הוא מחלק בהחלט את המקומות, ולא קטנה שנפרצה דמצב הרשות הוא המגדירו כמקום אחר. [ואמנם לענין מחיצת סוכה לא מהני פ"ת העשוי לחוץ דהתם איכא תנאי שהמחיצה עצמה תהא מחיצה דסוכה]. ואמנם לפי מה שנקט מעכ"ת דדוקא כשהוא מאחורי כותלי המבוי או פוסל בצוה"פ משא"כ מחיצה, שמא יש מקום לחלק, וצ"ע². והיינו האם שייך לומר דכלפי הך רשות אין סיבה שמתחת התקרה הוא רשות אחר, אע"פ שבע"כ הוא רשות אחר עם מחיצה ממשית. וכעין זה יש לדון על צוה"פ הנראה מבחוץ ושוה מבפנים שהוא צוה"פ רק לצד אחד³.

תשובת המחבר: 1. מה שכתבת בענין פ"ת לגבי סילוק הקנה, ראייתך מבית שחציו מקורה היא ראייה טובה, אם כי ברש"י שם בדף צ"ג כתב: גפנים כאן "תחת הקירוי" משמע קצת דנקט דוקא בציור זה. אבל מצאתי ראייה אחרת מהגמרא עירובין בדף כ"ה ע"א. דמשמע התם דבמקום דמהני פ"ת בקרפף אין אויר קירוי מיתרו. משמע דפ"ת עושה מחיצה גם לצידו החיצון דאי לא תימא הכי א"כ דמיא לקרפף שנפרץ במלואו לחצר דקרפף אסור דאויר חצר מיתרו אי לאו דחצר הוי מוקפת לדירה. וכמ"ש בספרי בסימן ב' בשם רש"י שם, וכאן בקרפף שקירהו לא שייך לומר דהוי אויר המוקף לדירה ודו"ק. והנה אם נימא שפ"ת עושה סילוק לקנה א"כ יל"ע טובא בציור הבא:



אי מיקרי פי תקרה מג' צדדים ואינו פוסל (כן נקט בספר תיקון עירובין השלם). או י"ל שכיון שאם צוה"פ מהני א"כ פינת הגג גדורה ע"י שני צוה"פ א"כ יש כאן פי תקרה משני צדדים בלבד. א"כ שוב הקנה מסולק וצוה"פ נפסלת א"כ שוב הוי פ"ת מג' צדדים והקנה אינו מסולק וחוזר חלילה וצ"ע. ואיני זוכר כרגע דוגמא כזו של גלגל חוזר בדיני מחיצות.

[עיי' ברא"ש סוכה פרק א' סוף סימן ל"ד שכתב בחד תירוצא דהא דאמרינן גבי פי תקרה מחיצות לגוואי עבידי ולא לבראי היינו מדרבנן בעלמא. ולפי דבריו יתכן שזו רק חומרא בסוכה. אבל בעלמא לא אמרינן סברא זו.]

2. ויל"ע ממה שכתבנו בספר משכיל אל דוד סימן ג' אות ד' בענין שתי צוה"פ זו תחת זו שקנה העומד מאחורי צוה"פ השניה פסול. ועדיין י"ל שפי תקרה יורד וסותם לא חשיבא מחיצה בפועל לעשות סילוק, ודינו רק כעומ"ר שאינו עושה סלוק כמבואר בחזו"א סימן ע"ס"ק כ"ב. שדוקא צוה"פ חשוב מחיצה בפועל, ואילו עומ"ר רק גודר את הרשות ואולי אף פי תקרה אינו אלא גודר רשות שהרי בצוה"פ מצינו שהיא מחיצה בפני עצמה ברוח אחת לגבי כלאיים ואילו בפי תקרה לא מצינו כן.¹ ועיי' עירובין צ"ג ע"א תד"ה חצי וצ"ב.

3. עיי' חזו"א סימן ע' ס"ק ט"ז שדן בענין צוה"פ הנראה מבחוץ ושוה מבפנים אי נימא שכיון שחשוב מחיצה לצד חוץ מהני אף לצד פנים ומסקנתו שלא מהני.² הערת החכם הנ"ל: 1. יעוי' חו"ב עירובין ודרך אמונה שנקטו דמהני. 2. נ"ב שם הפי' כנ"ל באות ד'.

כד. בענין גיפופין תלויים ע"ג מדרון (סימן ח' פרק א' אות ב')

מה שהק' מע"כ בסי' ח' פרק א' אות ב' ע"ד החזו"א דסותר א"ע. נראה לענ"ד שיש חילוק. דבסי' קי"א מיירי שהגפופין ביחס לסתימתן ברשות אינם בגדר מחיצה תלויה דהתם מיירי בחריץ. [ובענין נמי שבמקומן לא יהיו תלויים, אך כיון שעומדין על הקרקע ל"ה תלויים.] משא"כ בסי' ע' מיירי שהקנה עומד ע"ג מדרגה שאז סתימתו ביחס לרשות היא בגדר תלויה. ושמא י"ל באופן אחר דבסימן ע' חסרון התליה הוא ביחס לחלל הפתח ולא ביחס לסתימתו כלפי הרשות. וא"כ י"ל דבגפופין כה"ג לא בעינן כלל איזה יחס לחלל הפתח אלא מקצת סתימה ברוח ד'. ודוקא בצוה"פ שהיא מחיצה בעצם.

כה. בענין קנה צוה"פ ע"ג תל (סימן ח' פרק א' אות ד')

מש"כ בסי' ח' פרק א' אות ד' לחדש לצרף תל גבוה י' שאינו ישר כ"כ לעשותו קנה של צוה"פ ואין בו חסרון פ"ש. דומה דהוא חידוש גדול בסברא דהא כל עיקרו של הקנה אינו אלא עד גובה י"ט מן הקרקע ומחיצה דלמעלה מי' אינה מועלת כלום.

וכמבואר בחזו"א בכמה מקומות. ולפי המונח בזכרוננו יש בספר "שלמי יהודה" מהג"ר אליעזר פליצ'נסקי מכתב מהחזו"א הדק היטיב דחסרון דמחיצה תלויה הוא ענין נפרד מעומ"ר בתוך י"ט. ומה שנסתייע מלחי המוגבה פחות מג"ט מן הקרקע, מוכח שהבין מע"כ בההוא דינא דמיירי דאיכא לחי גבוה י' אלא שהוא מוגבה מן הקרקע. והנה אם כדבריו דאיכא לחי גבוה י"ט א"כ י"ל דהטעם הוא דחזינן להקרקע כאילו מוגבהת. [יעוי"י חזו"א סי' ס"ב סקי"א]. אך אנו מורגלין שמכשירין בלחי ז' ומשהו העומד בתוך ג"ט לקרקע, וא"כ צ"ע אי שייך הך סברא [יעוי"י חזו"א הנ"ל]. ועכצ"ל דאיכא טעם דענין [פתחי שמאי שהוא ענין] של צורה אין חסר בג"ט התחתונים [ואפשר דהטעם כיון שאפשר לראות הך מקום כהגבהת הקרקע אע"פ שאליבא דאמת בלא זה יחסר השיעור]. וא"כ אינו ענין לנ"ד. ולכאורא הוא חידוש המצריך ראייה להתירו.

תשובת המחבר: מה שהקשה מהא דמחיצה למעלה מי' אינה מועלת כלום אינו מוכרח. שהרי כאן עיקרו של הקנה הוא לתת היכר ושם של פתח גם על התל שמתחתיו. וזכר לדבר מצאנו בהא דעשה מחיצה על גבי מחיצה דלא מהני ובכל זאת בעשה מחיצה על ראשו של תל מהני כיון שגר באויר מחיצות הוי מציאות של מחיצה אף שמעיקר הדין לא הוסיף מאומה שהרי יש כאן גוד אסיק. ויש אמוראים דסברי התם דאף מחיצה על גבי מחיצה מהני. ועוד ראייה קצת מהא שדן בשער הציון סימן שס"ג ס"ק י"א, בקנים שחלקם הגבוה מי' מתנועע ברוח עיי"ש. ומש"כ בענין קנה ז' שהגביהו מן הארץ ג' טפחים דמהני, באמת מפורש כן גבי לחי של מבוי בסימן שס"ג סעיף י'. אבל לא נתבאר להדיא מה דינו של קנה צוה"פ לענין זה אך מתשובת תה"ד סימן ע"ד הדנה בקנה מסיד מחוי משמע בפשיטות דמהני גם לענין צוה"פ. אולם שם אין שום בעיה של פיתחי שימאי שהרי מיירי בסיד מחוי שאין לו כמעט עובי ופשיטא דאין על זה שם פיתחי שימאי ולכן בודאי מהני גם בקנה ז' טפחים אבל בקנה עבה שאורכו ז' טפחים ומוגבה פחות מג' טפחים מן הקרקע באמת יש לדון אולי הוי פיתחי שמאי וצ"ב. אמנם בחזו"א סימן ע' ס"ק י"ח מוכח שהמדרגה עצמה מצטרפת לשיעור י'.

תשובת החכם הנ"ל שנית: עדיין אין מוכרע להקל.

כו. בענין קנה צוה"פ ע"ג מדרון (סימן ח' פרק א')
מש"כ מע"כ בסיכום סי' ח' פרק א', אנו מורגלין להתיר רק במה שכתבתם באות ג'.

כז. בענין צוה"פ מן הצד (סימן ח' פרק ג')
מה דפשיטא ליה בסי' ח' פרק ג' להתיר להעמיד לחיים בשני העמודים הקיצוניים, אם קבלה היא נקבל, ואם לדין יש תשובה, דפתח שיש לו קנה מן הצד, י"ל דאינו רק חסרון לחי אלא צורה של לחי מן הצד שהיא צורה פסולה. [אמנם יש אחרונים שהכשירו, וצ"ב].

תשובת המחבר: עיין מג"א סימן שס"ב ס"ק(כ) שכתב וז"ל "מן הצד - ואם עשה גם קנה אחר תחתיו כשר, מ"מ יש לשלוח קנה הפסול מפני הרואים" משמע שמעיקר הדין צו"ה כשירה. ועיין גם חזו"א סימן ע"א ס"ק ט' וז"ל "דכל שעשה צו"ה ב' קנים וקנה ע"ג לא מפסל תו אף אם העמיד עוד קנה אצל קנה המזוזה".

תשובת החכם הנ"ל שנית: תמיהני מה הדמיון בין קנים חיצוניים לפנימיים (אמצעיים).

תשובת המחבר שנית: לפ"ז יש חילוק היכן העמיד את הקנה התחתון משוך לצד פנים או משוך החוצה, וכולי האי לא הוי ליה למג"א לסתום דבריו.

כח. בענין פי תקרה (סימן ו' אות ה')

בתנאי פי תקרה בסימן ו' אות ה'. יש להוסיף בריא לקבל מעזיבה¹. יעויין שונה הלכות שס"א. ויעוי"י תוס' ערובין פ"ו ב' ד"ה גזוזטרא, אי נמי כגון שהגזוזטרא אינה שוה ומלאה פגימות כל סביבותיה דאין כאן פי תקרה. וצ"ע שלא הביאוהו הפוסקים². ומ"מ אפשר שהוא הגדרה ראשוני בשם פה. ושמעתי מת"ח שחוששין בזה למעשה³.

תשובת המחבר: 1. ההערה נכונה.

2. דבר זה רמוז בשונה הלכות שס"ה סעיף י"ג שכתב בענין סכך. דלא מיקרי פי תקרה אולי מפני שאינו שווה. אמנם בר"ן סוכה דף ט' בדפי הרי"ף ד"ה איתמר כתב הטעם משום שהסכך הוא ארעי ולפ"ז לא אמרינן פ"ת במבנה ארעי.

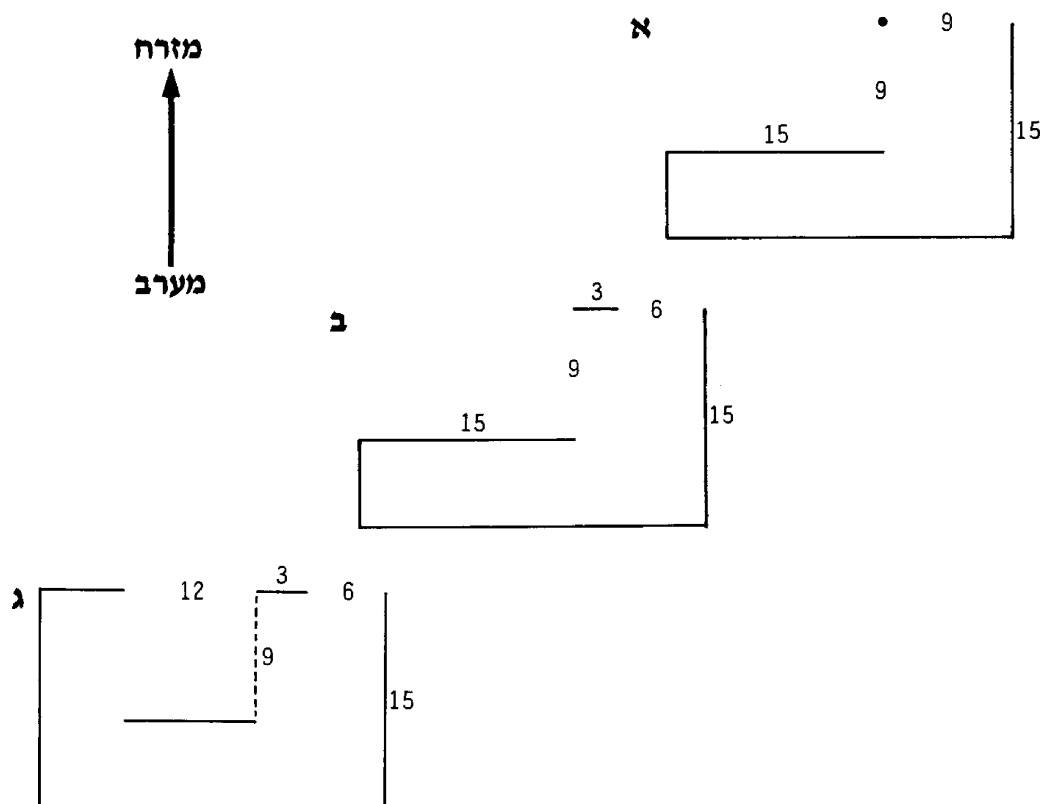
3. ויש להוסיף עוד שפי תקרה לא יהיה עגול כמו שהביא בשונה הלכות שם בשם החזו"א (ע"פ רש"י עירובין צ"ג ע"א). וזה מצוי שיש מרזב (חצי עגול) בקצה התקרה. ואינו נדון כפי תקרה. והתקרה שפנימה לו לכאורה אינה מועילה משום דמיקרי השווה את קירוי (סוכה י"ט ע"א). ויתכן דכל שעדיין ניכר פי התקרה קצת לא מיקרי השווה את קירוי וצ"ב.

הערת ח"א.

על הספר משכיל אל דוד פרק ד' בענין צרוף חלקי רשויות.

מקום בפנ"ע שאינו גדור כדין, המחובר למקום סתום וגדול יותר מפרצותיו.

תוספות של חצר שנמשכה מחצר גדולה ועומדת בפנ"ע והעומד בתוכה אינו רואה עצמו מוקף בג' רוחות העולם אלא רוח צפונית ומזרחית הם פרוצים במלואם או פרוץ מרובה על העומד והחצר שמחובר אלי' סתומה היא וארוכה יותר מהתוספת הנ"ל. האם תוספות הנ"ל חשובה כמוקפת ג' מחיצות או לא, ואלו הצדדים.



לענ"ד כל כה"ג תוספת זו נידונה כמקום בפנ"ע, כלומר, כל מקום ברה"י העומד בתוכו צריך להיות מוקף במחיצות בג' רוחות העולם. א"כ נמצא שביחס למקום זה רוח צפונית ומזרחית הוי פרוץ ומה יתן ומה יוסיף שתחתיו יש מחיצה וכן המקום שנתחבר אליו סתום כדין מד' רוחות ונראה שסברא זו מה"ת דכה"ג לאו מחיצה ובציור א' מדאורייתא אין כאן ג' מחיצות.

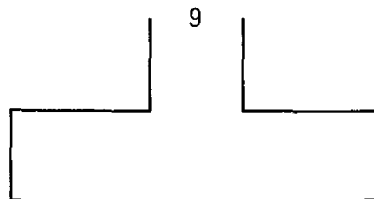
ואין נראה לחלק בין ציור (ב) לציור (א) דאם חשיב כיש כאן עומד מרובה לציור ב' ה"ה דחשיב עומד מרובה בציור א'.

וכיוצא בזה ממש נראה שבציור ג' לא מהני.

אכן ראיתי שכת"ר דן בציור ג' בספרו משכיל אל דוד ס"ד אות ז' עמוד 61, וכתב שמסתימת הדברים של הבה"ל ס' שנ"ח משמע שאפילו יש בכותל הישן פרצות ואנו זקוקים לכותל החדש כדי להשלים לעומד מרובה מהני עכ"ד כת"ר.

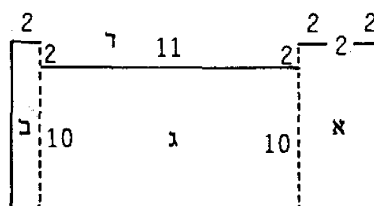
ודבר זה שעומד מרובה דחדש ישלים לישן תמוה בעיני ועוד הגע עצמך דלפי סברא זו גם בציור א' שרי. וגם מסתימת הבה"ל אין נראה להוכיח. דכשנוקטים כפשוטו שהכותל החדש לא מעלה ולא מוריד למקום שקדם לו א"כ אין הדבר צריך פירוש ופירוט הדברים.

ב. וכיוצא בזה נראה פשוט שגם להלכתא דפס ד"ט לא מהני בכה"ג שחצר קטנה מתחברת לפתח חצר גדולה ממנה וסתומה כציור כזה דלעולם החצר הקטנה ביחס לנמצא בתוכה חשיב פרוץ במלואו ברוח רביעית.



תשובת המחבר:

הערתך על מה שכתבתי בעמוד 61 היא נכונה, אולם גם אני לא נתכוונתי להתיר בכל מקרה [עיין מה שכתבתי שם בעמוד 66]. לדוגמא בציור כזה:

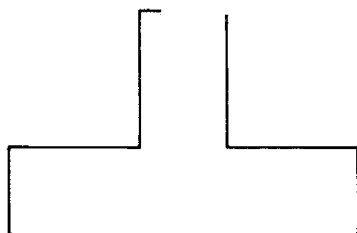


השטחים א-ג-ב מותרים ואילו שטח ד אסור, שטח א או ב יש להם ג' מחיצות ושטח ג מהווה סתימה של עומ"ר, או פס ד' בדופן רביעית שלהם, ומאידך הם סותמים את שטח ג. כל זה מבואר בעמוד 66.

ואכן בציורים א-ב-ג שציירת אתה אין מקום להתיר. אמנם בציור האחרון שלך אינך צודק, דעיין בחזו"א ס"ה ס"ק מה ציורים מ"ב מ"ג מ"ד שנוקט שחצר גדולה מהווה סתימה לחצר הקטנה, וסגי לקטנה בפס ד'. והוכיח זאת ממבוי העשוי כנדל וממבוי כלה לרחבה עיי"ש היטב. ועיין שהארכתי בכמה גווני בדבריו בסימן ד'.

תשובת החכם הנ"ל:

גם אני מעולם לא נתכונתי לומר שחצר זו לא יהני כשיהיה פס לקטנה. רק כוונתי היתה שללא פס לא יהני העומד מרובה של הגדולה לתורת פס לקטנה, [כלומר, לא זו שלא מהני חצר תחתונה לחצר עליונה לעומד מרובה, אלא גם לדין תקנת הלכתא דתיקון חכמים פס לא מהני].

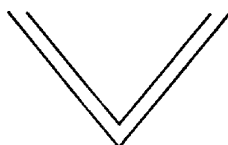


הערה שניה של הרב הנ"ל.

בענין אימתי בעי תיקון פס ד' ברוח רביעית, ודין מחיצות באלכסון. א. נראה כיון ששתי מחיצות מקיפות מקום מג' רוחות השמים בזוית פחות מרבע ריבוע כציור א', חשיב כהיקף ג' מחיצות. א"כ גם יהני פס ד"ט בציורו או באמצעו בכה"ג שאין חסרון של אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ולכך בציור ב' לא שייך לדון ע"ז כפרוץ משתי רוחות אלא יש כאן תיקון ברוח רביעית אכן פשיטא שאם יעשה כדוגמת המחיצות הגדולות מחיצות קטנות ציור ג', א"כ חשיב שתי רשויות נפרדים וכל חצר בעי תיקון ברוח רביעית דידה. ונראה עוד שציור ד' חשיב כציור ב' ומהני מה לי מחיצה ישרה מה לי מחיצה בזיג זג.



ד



ג

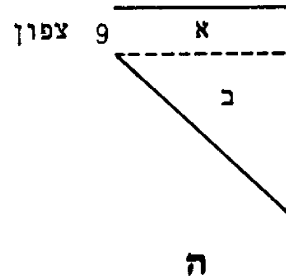
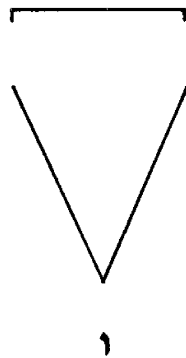


ב

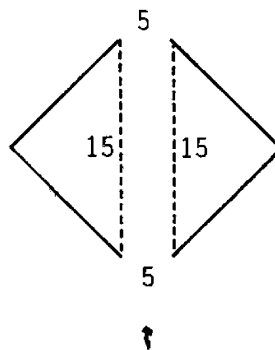


א

ב. ולא ברירא לי אם ציור ה' ג"כ מהני או שנימא שמקום א' חשוב פרוץ מרוח צפונית והרשות באלכסון של מקום ב' לא חשיב כפס ד"ט ועומד מרובה. ומקום האלכסון לא מהני למקום הישר וגם בציור ו' לא מהני כשמעמיד פסים כיון שרק בחצר הגדולה ב-ג' מחיצות מהני פס ברוח רביעית (ואכמ"ל).

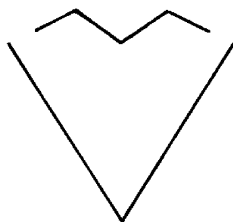


ולפ"ז גם בציור ז' ק"ו דלא מהני, ומהש"ס משמע שפרצה בקרן זוית יש כאן עומד מרובה ורק משום דלא עבדי אינשי פתח בקרן זוית יש כאן חסרון ואם חשיב עומד מרובה א"כ לכאורה יהני גם לדין פס ד"ט וצ"ע.

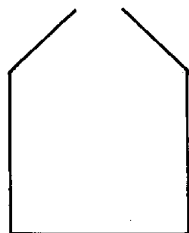


תשובת המחבר:

באשר לציורים א, ב, ג, ד עיין בחזו"א סימן ס"ה ס"ק ל"ו ציורים לב, לג, לד דמשמע כדבריו. אלא שבדברי החזו"א שם בציור ל"ג יש חידוש שמצרפים את כל קטעי המחיצה לעומד מרובה, אבל לא לענין פס ד'. עיין מש"כ בזה בספר משכיל אל דוד סימן ד' אות ט' עמוד 61. ולכן בציור כזה נצרף הכל לעומ"ר ואם יש בכל בליטה שיעור פס ד' שתי החצרות מותרות.

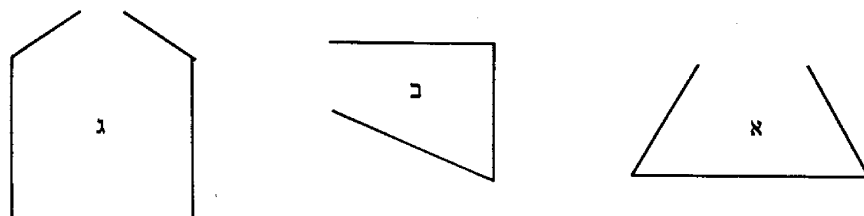


ובציור (ה) שלך, נראה מדברי החזו"א סימן ע"ג ס"ק ט' דלא מהני אלכסון להיות עומ"ר או פס ד' בכיוון מזרח מערב והוכיח כן מתוס' בדף כ"ה. אבל בציור כזה מהני כמ"ש בחזו"א ע"ב ס"ק ה'. ובציור ו' שלך נראה דלא מהני כמו בציור ה'. ומה שהקשת מהא דקרבן זוית, עיין חזו"א סימן ע"ב ס"ק א' שתתקן שכיון דלא עבדי אינשי לכן לא אמרינן עומ"ר בכיוון אלכסון. ועיין עוד מש"כ בזה בספרי סימן ז' אות ד' בענין פרצת קרבן זוית בעיגול.



תשובת החכם הנ"ל:

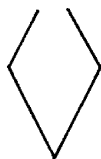
כת"ר השיבני שציור א' ו-ב' נראה דלא מהני וציור ג' מהני. ותימה בעיני שהרי בציור א' אף שיש עומ"ר [כדמוכח מהש"ס שנקט שהחסרון זה משום פתחא הקרבן זוית לא עבדי אינשי הא לא"ה מהני]. וגם אין חסרון של פתחא בקרבן זוית ועם כל זה לא מהני לחצר. והא ודאי פשיטא שמה"ת הוי ג' מחיצות דרה"י רק רוח רביעית חשובה כפרוצה מדרבנן, וא"כ ה"ה ואותו טעם יש בציור ג' ולכך לומר שציור א' אסור וציור ג' שרי הוי תרתי דסתרי הדדי.



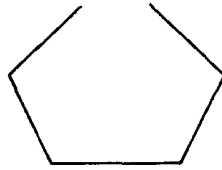
אכן מקור דבריכם זה מהחזו"א. אכן גם אני לא ידעתי למה נתכוין בדבריו בס' ע"ב ס"ק ה' שכתב שבציור ג' "נידון בעומד מרובה". דאם כוונתו שגם מדרבנן שרי חצר זו מדינא דעומד מרובה ברוח רביעית ופירצה עשר דשרי תמוה שהרי מתבאר מתוס' דף כ"ה ע"ב שציור א' אין החצר מתוקנת וכמו שכתב בס' ע"ג ס"ק ט'. ואם כוונתו שיש פס א"כ אין צורך בעומ"ר כדין כל רוח רביעית שלא בעי עומ"ר ודבריו צע"ג. וואולי י"ל בכוונתו שכיון שעיקר דבריו שכתב בס' ע"ב ס"ק ה' שייכים גם לענין דינא מדאורייתא. שכל כה"ג נידון בעומ"ר ונמצא שכל המקום מוקף ד' מחיצות של עומ"ר, (ולמ"ד שבעי ד' מחיצות למהוי רה"י בכה"ג חייב חטאת). ובשגם דברי רבותינו בעלי התוס' לולא שמבואר להדיא מדבריהם כן, לא היינו אומרים זאת מסברא ולכך י"ל שבס' הנ"ל הדברים נכתבו מסברא קודם מציאת דברי התוס'. וכיון ששם לא נחית דוקא להתיר החצר לגמרי אלא שבאלכסון יש תורת עומד מרובה והביא ראיות ע"ז, לכך לא הוסיף בסוגריים שו"ר כדהוסיף בס' ע"ג ס"ק ט'.

תשובת המחבר שנית:

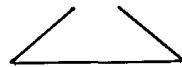
החילוק בין ציור א' לבין ציור ג' מרומז בדברי החזו"א סימן ע"ג ס"ק ט' וז"ל: "מיהו י"ל דוקא באלכסון של כל הכותל, אבל כל שנשאר ד"ט ביושר ואח"כ התחיל האלכסון י"ל דנידון משום לחי עכ"ל. וכ"ש בנידון ציור ג' שיש עומד מרובה והאלכסון בא לסתום רק רוח רביעית ולא בא לסתום שתי רוחות שלישית ורביעית. ומה שהקשת מכל פרצה בקרן זוית דמשמע דאלכסון מהני אי לאו דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, י"ל דשם דמלא לציור שיש ד"ט ביושר ואח"כ אלכסון דציור כזה



דמיא לציור כזה



ולא דמיא לציור כזה



הערת הרה"ג י.ר. בענין מחיצה נטויה באלכסון או מחיצה "שבורה" (סימן י' סעיף ג')

והנה בסי' ו' סע' ג' (דף צ"ה מדפי הספר) כתב וכן בחזו"א סי' ע"ג ס"ק ט' משמע שדן בשיעור תל המתלקט גם לענין דין מה נחשב כמחיצה שלישית במחיצה ההולכת צפון דרום באלכסון עי"ש היטב. א"כ משמע שזהו שיעור מהו נחשב זקוף ומה נחשב שוכב ולא שיעור במחיצה הנדרסת. עכ"ל כבודו.

ולענ"ד אף אם שיעור תל המתלקט י"ט מתוך ד"א הוא שיעור מהו נקרא זקוף (וכן נלע"ד [ולא ששיעור י"ט מתוך ד"א הוא כדי שלא יהא נדרסת דא"כ גם אם אינו נדרסת מטעם אחר יהני, וזה חידוש עצום.]) מ"מ ברשות דוגמת ציור כ' שם (בדף צ"ד) הוי רשה"י דאה"נ דמצד חוץ ליכא מחיצה אבל מצד פנימי איכא מחיצה, והא דנחשב כ"שוכב", היינו כשדנים מצד חוץ אבל מצד פנימי, שיפוע הכותל לצד פנים (ביותר מי"ט מתוך ד"א) אינו מגרע כח הסתימה, ולכן הוי מחיצה.

אגב, בדף צ"ז ציין לסי' ז' ציורים ט' ו-י"ג - לא מצאתי ציור י"ג שם.

